

Boy meets girl

Gijs Scholten van Aschat (hier met actrice Maria Kraakman): 'Het is soms letterlijk een gevecht.' | Foto: Sanne Peper

'Het jaar van de kreeft', de 'boy meets girl', van Hugo Claus is vaak weggezet als pulproman. Maar wordt nu wel subliem en aangrijpend gespeeld door Maria Kraakman ('zij') en Gijs Scholten van Aschat ('hij') bij Toneelgroep Amsterdam. "Goed maar koud opgeschreven."

Door Eric Korsten

Liefdesverhalen zijn er in overvloed, in alle soorten en maten: liefde voor een ander, voor jezelf, vakantieliefdes. Liefde uit respect, voor de mooiste, voor een kind, voor je ouders. Of: voor paarden, honden, een Bugatti desnoods. Maar ook: liefde omwille van de seks.

In 'Het jaar van de kreeft', op het hoogtepunt van zijn roem, in de jaren zeventig, verwoorde Hugo Claus zijn liefdesrelatie met actrice Kitty Courbois. In zijn schrijvershanden is het een aandoenlijk verhaal over een vrouw en een man die elkaar oneindig begeren – maar desondanks niet echt tot bevrediging weten te brengen. "Niet mijn lievelingsboek," bekent Gijs Scholten van Aschat onomwonden. De roman las hij onlangs voor het eerst, toen hij wist dat hij de 'hij' zou vertolken. "Te weinig 'sehnsucht'. Zeker," zegt hij. "Claus heeft het natuurlijk wel goed opgeschreven, maar de passages over seks en de gezichtspunten van de man, dat alles oogt nogal 'koud'. Ik geloof dat we in onze voorstelling boven die ijzigheid uitstijgen, dat we de intimiteit invoelbaar wettente maken van een heftige relatie, van het eeuwige spel rond afstoten en aantrekken, van goede en slechte seks. Het is bij deze voorstelling alsof je door de vitrage naar de burens gluurde. Tenminste, dat is het gevoel dat we willen oproe-

pen."

Afmatten

Regisseur Luk Perceval ('In Ogenade', 'Ten Oorlog') laat, onder liefkozend dan weer opflakkerend live pianospel van Jeroen van Veen, het tweetal bij voortdurend omhoog-omlaag springen, of rennen, klimmend op elkaars rug, dan weer sleurend aan elkaar – en dat dik anderhalf uur lang. In deze bewerking vallen verrassend weinig woorden. Scholten van Aschat: "Klopt. Het zit tussen performance en toneel in. Na afloop ben ik compleet afgemat. Het is een slopende, uiterst inspannende en lijfelijke voorstelling, dat geldt voor Maria net zo zeer als voor mij. Vier kilo ben ik afgevalen, ik heb fysiotherapie nodig voor mijn knieën, maar al die afbeuleij geeft wél de overgave aan elkaar weer. Luk Perceval wil bovendien voor het publiek waarneembaar maken dat de 'hij' en 'zij' elkaar in hun relatie afmatten. Daarbij: seks is natuurlijk ook uitputtend, een zinnelijk gevecht. Voor ons was de vraag vooral hoe je seks op de toneelvloer vormgeeft. Daarbij is Perceval uit op 'instinctief acteren', niet terugvallen op acteer-gegewoontes of de automatische piloot. En tja, als je doodmoe bent, kun je niet anders dan varen op je innerlijke kompas. Zinnen op hun mooist uitspreken, daar gaat het niet om in dit stuk."

"Terwijl je aan het spelen bent, onderga je de gepleegde inspanningen vrijwel in een roes – en doorgaans zonder veel mankeren. Maar na een nachtje slaap voelt je lichaam of er een tank over je heen gereden is." Grappend: "Onwillekeurig schiet weleens de vraag door mij heen of ik de pensioengerechtigde leeftijd zo nog wel haal. Maria is vijftien jaar jonger dan ik en ze is van nature al

veel beweeglijker. Fysiek valt daar voor mij moeilijk tegenop te boksen. Moet je ook niet willen. Perceval wees me op de Amerikaanse filmacteur en komiek Bill Murray. Die heeft een manier van 'achterover' acteren, laidback. Daar heb ik me aan vastgehouden. Vergis je niet. Het is op de vloer voor ons alle twee vaak letterlijk ook een gevecht dat je levert, want je wilt elkaar scherp houden. In dit stuk moet je onontkoombaar naar een verhouding tot elkaar zoeken, want je bent op elkaar aangewezen in een geleend verhaal over intimiteit," zegt Scholten van Aschat, die vroeger actief was bij de Haagsche Comedie en haar opvolger het Nationale Toneel. Optreden in Den Haag beschouwt hij dan ook graag als een 'thuiswedstrijd'.

Scholten van Aschat en Kraakman kennen elkaar uit de periode dat ze allebei in Tsjechovs 'Ivanov' bij Art&Pro speelden. Maria was toen net afgestudeerd aan de Toneelschool. Scholten van Aschat was op dat moment al een grote meneer. "Een pittige tante, toen al," zegt Gijs, "ik kreeg van haar soms faliekant op m'n donder." Deze keer leveren ze hun gevecht in een arena die een vrijwel

4 | DE KREFT

lege, kale toneelvloer te zien geeft, maar wel een waar tachtig opblaaspoppen boven hun hoofd bungelen. “Prachtig gekozen beeld,” aldus Gijs Scholten van Aschat. “Maar daar heb ik – getrouwd en vader van drie kinderen – hoegenaamd geen fantasieën bij. Het zijn trouwens ‘mannelijke’ poppen.” Lacht: “Maria mag er wel mee spelen en doet dat op haar manier ook in de voorstelling.” Wat hij van kreeften weet? “Moet je laten zwemmen. Of onderdompelen – en dan opeten.”

‘Song from Far Away’

Korte tijd na ‘Het jaar van de kreeft’ reist Toneelgroep Amsterdam wederom af naar Den Haag, dan met ‘Song from Far Away’. De monoloog voor Eelco Smits werd speciaal voor hem geschreven door generatiegenoot en Engelsman Simon Stephens. In het stuk, onder regie van Ivo van Hove, keert een jonge bankier terug naar zijn geboortestad om de begrafenis van zijn jongere broer bij te wonen. “Het is een heel secuur opgebouwd en fragiel stuk,” zegt Smits. “Je krijgt loon naar werken. Ik moet alles uit mezelf halen, een tegenspeler is er niet. Gelukkig speel ik in zalen waar het publiek redelijk dichtbij is. Dat is spannend voor allebei.”

De première vorig jaar in São Paulo ontlokte veel warmte en hartstocht aan het Braziliaanse publiek. Smits speelde het stuk inmiddels ook in Londen en Amsterdam, en reist er binnenkort mee naar Ierland. Smits: “Zoveel culturen, zoveel reacties. Na afloop hoor ik erg uiteenlopende reacties, van passie en beroering tot een ‘stiff upper lip’.”

Toneelgroep Amsterdam speelt ‘Het jaar van de kreeft’ op woensdag 11 en donderdag 12 mei in de Koninklijke Schouwburg. ‘Song from Far Away’ is op dinsdag 24 mei te zien in Theater aan het Spui.

‘Voor ons was de vraag vooral hoe je seks op de toneelvloer vormgeeft’